

Sertifikalandırmanın Kavramsal Boyutu

Orman sertifikalandırma; çevre bilinci yüksek tüketici kesimleri ile sürdürülebilir orman işletmeciliğini gerçekleştiren üretici kesimler arasında güçlü bir bağ kurmak suretiyle, ormanların daha iyi yönetilmesini teşvik etmek ve ormancılık faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak, sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak için geliştirilmiş oldukça yeni bir sistemdir.

Sertifikalandırma; başta sivil toplum örgütlerinin (STÖ) tropik ormansızlaşmaya bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Sertifikalandırma STÖ'ler tarafından ithal yasakları ve tropikal odun bojkotlarına bir alternatif olarak, tropik ormanların düzgün bir şekilde ve sürdürülebilir yönetildiğini garanti altına alan bir mekanizma olarak desteklenmiştir.

Basit bir sertifikalandırma mekanizmasında aranan temel kriterler; ormanların "ekolojik açıdan uygun", "toplumsal açıdan yarar sağlayıcı" ve "ekonomik açıdan uygulanabilir" bir şekilde işletilmesi veya yönetilmesidir.

Piyasa ile orman kaynaklarının yönetimi arasında ilişki kurması nedeniyle, sertifikalandırma işletmenin pazarlama sisteminin bir aracı haline gelmektedir. Bu kapsamda, başarılı bir çevresel pazarlama stratejisinin temel yapı taşlarından birisi de, güvenilirlik olmaktadır. Tüketicilerin odun ürünleri satın almak suretiyle, ormansızlaşmaya yardımcı olmadıklarını garanti edecek bir mekanizma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İşte bu güvenilirliği artırmanın bir yolu da, orman sertifikalandırma olmaktadır.

Sivil toplum örgütleri, odun ürünleri endüstrisi ve hükümet kuruluşları ile birlikte odun ürünlerinin piyasada farklılaştırılmasına imkan sağlayacak bir kontrol mekanizması geliştirmek için girişimlerde bulunmaktadırlar. "Ekolojik sertifikalandırma", "odun ürünleri etiketleme ve sertifikalandırma" ve "yeşil etiketleme" olarak adlandırılan bu mekanizmanın esas fikri, tüketicilerin oldukça benzer özellikler taşıyan ürünlerin, ürüne ilişkin birtakım ilâve bilgiler sağlandığı takdirde, farklı ürünler olarak algılayacağı olmaktadır. Bu durumda söz konusu ilâve bilgi, tanınan ve güvenilen bir kurum tarafından verilen, odun ürünlerinin sosyal ve ekolojik olarak kabul edilebilir bir yolla üretildiğini belirten bir teminat olmaktadır. Odun ürünlerini tüketicilerin gözünde farklılaştıran bu mekanizma, "sertifikalandırma" olmaktadır.

Sertifikalandırma üç temel yapıda olabilmektedir. Birinci şahıs sertifikalandırma; bir organizasyonun kendi sistemleri ve uygulamaları için bir içsel değerlendirme niteliğindedir. İkinci şahıs sertifikalandırma; bir müşteri veya ticari birlik tarafından yapılan değerlendirmedir. Üçüncü şahıs sertifikalandırma ise, kabul edilmiş standartlara göre tarafsız bir kuruluş tarafından bizzat alan üzerindeki değerlendirmeleri içermektedir.

Tüketiciler açısından en güvenilir olan sertifikalandırma sistemi, üçüncü şahıs sertifikalandırma sistemi olmaktadır. Çünkü bir orman sahibi gönüllü bir şekilde bağımsız sertifikalandırma kurumundan ormanlarını denetlemesini istemektedir. Sertifikalandırma kurumu orman alanını incelemekte ve yönetimin belirlenen standart ve kriterlere açık bir şekilde uyup uymadığını saptamaktadır. Üçüncü şahıs sertifikalandırma kurumlarının çoğu, tüketicilere satın aldıkları odun ürünlerinin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak yönetilmiş bir orman alanından gelip gelmediğini ifade etmede bir araç görevi yapan "eko-etiketleme" de yapmaktadır. Bu itibarla

orman sertifikalandırma, genellikle bağımsız üçüncü şahıs denetlemesinden sonra, odun hammaddesinin orijinini ve durumunu ve/veya özelliklerini belirten yazılı bir belge ile (sertifika) sonuçlanan bir süreç olmaktadır.

Orman işletmesi sertifikalandırma, tarafsız üçüncü şahıslar tarafından yürütülmektedir. Söz konusu üçüncü şahıs, bir büyük denetleyici firma veya kendi sertifikalandırma sistemini geliştirmiş olan bir sivil toplum örgütü olabilmektedir. Sertifikalandırma, isteğe bağlı bir işlemdir. Sertifika almak isteyen bir orman işletmesi, genellikle ilk olarak sertifika kurumundan bir ziyareti kabul etmekte ve orman işletmeciliğine ilişkin standartları iyi bir şekilde uyguladığını göstermektedir. Daha sonra, resmi sertifikalandırma süreci, ilgili kurum tarafından devam ettirilmektedir. Öte yandan, tüketicilerin en fazla güven duydukları sertifikalandırma programı, çevresel kuruluşlarının gerçekleştirdiği sertifikalandırma programı olmaktadır. İkinci sırada, özel sertifikalandırma sistemleri yer almaktadır. Daha sonra ise, federal hükümet kuruluşları gelmekte ve en az güven duyulan sertifikalandırma programları ise, odun ürünleri endüstrisinin sertifikalandırma programları olmaktadır.

Öte yandan, sertifikalandırma işleminde, orman işletmesi, belli bir orman alanı veya bir yönetim biriminde, belirli çevresel, sosyal ve ekonomik standartlara karşı bizzat orman alanında yapılan incelemelerle denetlenmekte ve oluşturulan değerlendirme dokümanları sertifikalandırma kurumuna iletilmektedir. Bu raporlar uzman kişilerce ayrıca kontrol edilmektedir. Ulaşılan sonuçları değerlendiren sertifikalandırma kurumu, değerlendirmelerin olumlu olması durumunda sertifikalandırma belgesini işletmeye vermektedir. Bu belge, orman işletmeciliğine ilişkin birtakım yapılması istenilen düzeltici faaliyetler dizisini de içerebilmektedir. Daha sonra, sertifikalandırma belgesinin devam ettirilebilmesi için düzenli kontroller yapılmaktadır.

Bunların yanı sıra, orman sertifikalandırmanın iki temel bileşeni bulunmaktadır.

Orman işletmesinin sertifikalandırılması: Bu işlem, orman işletmesinin arazide belirli standartlara karşı denetlenmesini ve amenajman planları, çalışma planları, envanterler gibi ilgili dokümanların gözden geçirilmesini içerir. Orman işletmesinin sertifikalandırılması orman işletme birimi, bölge veya ülke gibi farklı düzeylerde gerçekleştirilebilir. Mevcut sertifikalandırma programları yönetim birimi düzeyinde işlemlerini yürütmektedir.

Ürün sertifikalandırma: Orman örtüsünden, işleme ve dağıtım ve nihai tüketiciye kadar, yuvarlak odunların veya işlenmiş odunların üretim kanalı boyunca (arz zinciri) izlenmesini gerektirir. Bu işlem aynı zamanda sertifikalı ürünlerin, odun transportu ve işlenmesi, nakliyat ve ileri düzey işlemleri boyunca takibini içerir. Sertifikalandırma süreci ticaret piyasasına dönük olduğundan, orman işletmeleri genellikle ürünlerini etiketlemek istemektedirler. Böylelikle sertifikalandırma, tüketiciye, ürünün sertifikalandırma sürecinden geçmiş bir orman alanından geldiğini garanti etmektedir.

Sertifikalandırma sisteminde; devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, profesyonel mesleki kuruluşlar ve organizasyonlar gibi geniş yelpazeden katılımcılar, ortak bir zeminde buluşmaktadırlar. Bu sistem içerisinde sertifikalandırmanın tarafsız hükmi bir şahıs tarafından yapılması ve bunların bilim adamları tarafından denetlenmesi esas olmaktadır. Böylece, sertifikalandırma işleminin tarafsızlığı, tutarlılığı ve de ciddiyeti artırılmaktadır. Verilen

sertifikalandırma belgesinin belli bir süre geçerli olması ve bu süre sonunda yapılan incelemeler neticesinde belgenin yinelenip yinelenmeyeceğine karar verilmesi, sertifikalandırma süreci içerisinde dikkati çeken diğer bir husus olmaktadır. Böylelikle, söz konusu süreç, orman işletmelerini değişen çevre şartlarına uyum sağlamaya yöneltici olmaktadır. Özetle sertifikalandırma, bir orman işletmesi bünyesindeki orman işletmeciliği faaliyetlerinin bağımsız bir kurum tarafından, belirlenen standartlara göre değerlendirilmesi ve teftiş edilmesi imkânını sağlayacak bir süreci kapsamaktadır. Böylelikle, orman kaynağının sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamakta, tüketicilere ürünlerin bu şekilde yönetilen orman kaynağından geldiğini garanti etmektedir.

Diğer taraftan Akreditasyon veya yetkilendirme kurumlarının rolü ise, sertifikalandırma kurumunun değerlendirmelerinde güvenilir ve şeffaf kuralları ya da yöntemleri izlediğini teminat altına almak ve sertifikalandırma programlarının simgelerini ve eğer uygulanıyorsa ürün etiketlerinin halka açık bir şekilde sunulduğunu, garanti altına almaktır. Çoğu ülkede, hükümetler yetkili akreditasyon kuruluşuna sahiptir.

Başarılı orman işletmeciliğinin ve ürün zincirinin sertifikalandırılması yalnızca yetkilendirilmiş bağımsız sertifika kurumları tarafından verilmektedir. Bu sertifika kurumları yeterliliklerini ve güvenilirliklerinin temin etmek için değerlendirilmekte ve sürekli olarak kontrol edilmektedir.

Özetle belirtmek gerekirse, akreditasyon kurumu, sertifika kurumlarını denetleyerek, bir anlamda bunları sertifikalandırmaktadır. Böylece akreditasyon kurumu, sertifikalandırma kurumunun, orman sertifikalandırma gerçekleştirebilecek yeterliğe sahip olup olmadığını kontrol etmektedir.

Orman sertifikalandırma ve etiketleme sistemlerinin bileşenleri;

